

otežano, a bračke se skupine govora jasno otkrivaju u njihovoj podudarnosti i različitosti. Usto, knjiga je to o Braču, bračkomu težaku, ljepoti života Juga i poteškoćama s kojima se Njegov čovjek

bori, kao što je to najavio autor u uvodnom slovu. Zato čestitajmo akademiku Petru Šimunoviću i njegovim suradnicima na ljubavi, znanju, trudu i vremenu koje su utkali u ovaj libar!

Silvana Vranić

PRINOSI POZNAVANJU STANDARDIZACIJE MAKEDONSKOG JEZIKA

Ljudmil Spasov

IZBRANI POGLAVJA OD ISTORIJATA NA MAKEDONSKIOT PISMEN JAZIK. BOJATA NA JAZIKOT. KNJ. I-II

(Skopje, 2005.-2006.)

Vjerojatno nema povijesti standardnoga jezika u kojoj se, na duže ili kraće vrijeme, nisu ustalila neka "opća mjesta" koja su, premda lijepo i uvjerljivo zvuče, bar malo u raskoraku s činjenicama. U vezi s hrvatskim jezikom dostaje podsjetiti na pripisivanje prevratnoga značenja Gajevoj *Kratkoj osnovi horvatsko-slavenskoga pravopisanja* (Budim, 1830.) za uređenje hrvatskoga latiničnog slovopisa (grafije) premda se dio rješenja izloženih u toj knjižici – pojavljuje samo u njoj. Slično je (bilo) i s dugo ponavljanom tezom da je općehrvatski standardni jezik štokavske osnove nastao u vrijeme hrvatskoga narodnog preporoda ili sa sve donedavno mnogima dragom tezom o epohalnom značenju tzv. bečkoga književnog dogovora, a

popis se takvih primjera u vezi s hrvatskim jezikom i njegovim pravopisom nikako ne zaustavlja na broju 3.

Ni makedonskomu jeziku i jezikoslovnoj makedonistici nisu nepoznata takva "opća mjesta" među kojima je svakako najpoznatija tvrdnja da makedonski standardni jezik, pa i makedonski jezik uopće, postoji tek od povijesne deklaracije prvoga zasjedanja ASNOM-a (Antifašističko sobranie na narodnoto oslobodovanje na Makedonija) koje je održano 2. kolovoza 1944. u manastiru Prohor Pčinjski (na jugu Srbije). Kako ni jezici ni jezični standardi ne nastaju *ex nihilo*, nego u svome oblikovanju prolaze u koječemu različita razdoblja, nije drugačije moglo biti ni s makedonskim jezikom i makedonskim

jezičnim standardom. Drugačije rečeno, premda spomenuta teza o povezivanju postanka makedonskoga jezičnog standarda s odlukom ASNOM-a naoko potvrđuje pomalo anegdotalnu postavku američkoga sociolingvista Joshue Fishmana o *prvome sastanku* koji, navodno, prethodi postanku (svakoga?) standardnoga jezika, ta postavka, ma kako god bila "zgodna", zapravo "ne funkcionira" iz jednoga vrlo jednostavnog razloga: spomenute političke odluke ASNOM-a ne bi bilo, ili bi bila neprovediva, da u desetljećima prije toga, u osebnim i uglavnom izrazito nepovoljnim političkim i sociolingvističkim (ne)prilikama, nije oblikovan onaj *jezgreni dio makedonske (standardno)jezične supstancije* koji je omogućio standardizaciju makedonskoga kako se ona provodi već duže od pola stoljeća.

O tome što se u XIX. i XX. stoljeću (tj. puno prije, ali i nakon spomenute odluke ASNOM-a) događalo s makedonskim književnim jezikom, o važnim djelima, o protagonistima i suputnicima tih događaja vrlo dokumentirano i argumentirano raspravlja ugledni makedonist Ljudmil Spasov, profesor makedonskoga na skopskom sveučilištu, u dvjema knjigama pod naslovom *Izabrani poglavja od istorijata na makedonskiot pismen jazik* i podnaslovom *Bojata na jazikot*.

Na početku djela (i prve knjige), nakon predgovora, pod naslovom "Opšto" nalaze se tri priloga načelne naravi: "Lingvistički i sociološki preduslovi za posebnost na makedonskiot jazik" (str. 9-14), "Posebnost na makedonskiot jazik kako odraz na negovata jazična istorija" (str. 14-24) i "Prolegomena za

jazicite vo balkanski kontekst" (str. 25-29). Ta tri teksta u osnovi predstavljaju sažet pregled autorovih pogleda na makedonski književni i standardni jezik, na njihovu povijest, na pitanje o početku standardizacije (s argumentiranim isticanjem važnosti djela K. Misirkova), na opseg makedonskoga jezičnog prostora kao i na balkanski kontekst makedonskog jezika. Oslanjajući se s jedne strane na stajališta vodećih makedonista (B. Koneskog, T. Stamatovskog, B. Vidoeskog i dr.) a s druge na postavke recentne standardologije, Spasov nastoji bar dio činjenica i podataka o makedonskom jeziku makar dijelom drugačije vrednovati i povezati ne bi li tako pripomogao rekonstrukciji dijakronijske okomice ("kralježnice") makedonskoga (standardnog) jezika.

Premda i drugi dio prve knjige ("Makedonskiot XIX nasprema makedonskiot XX vek") također započinje teoretskim prilogom ("Prilog kon diskusijata za makedonskoto jazično prašanje vo XIX vek", str. 31-36), u tome dijelu pretežu prilozima kojima se, raščlambom pojedinih djela ili jezičnih značajki tih djela, pokušava utvrditi narav i veličina doprinosa razvoju makedonskoga književnog jezika u XIX. stoljeću četvorice nedvojbeno važnih autora: braće Miladinovih, Dimitrija (1810.-1862.) i Konstantina (1830.-1862.), Grigora Prličeva (1830.-1893.) i Konstantina M. Petkoviča (1826.-1897.). Pritom se Spasov najopširnije pozabavio leksikografskim (*Slovar bolgaro-russkyj*, Sankt Peterburg, 1848.; tekst na str. 110-148, faksimil rukopisa str. 151-258), onomastičkim (str. 261-281), pare-

miološkim (str. 282-342) i prevoditeljskim radom (str. 343-361) M. Petkoviča. Na kraju je prve knjige "Selektivna bibliografija" (str. 363-376) koja je ponovljena i u drugoj knjizi (str. 263-276).

U drugoj knjizi, pod naslovom "Makedonskiot XX vek", prilozi su razvrstani u sedam poglavlja: "Makedonskiot XX vek" (str. 9-19), "Krstes Misirkov" (str. 21-47), "Blaže Koneski" (str. 49-132), "ASNOM i jazikot" (str. 133-137), "Za gramatičkite opisi na makedonskiot standarden jazik" (str. 139-197), "Za statusot i za planiranjeto na sovremeniot makedonski standarden jazik" (str. 199-246) i "Jazikot vo kniževnosta" (str. 246-261).

U prva tri poglavlja riječ je o različitim aspektima makedonističke djelatnosti publicista i (neostvarenog) leksikografa Dimitrije Čupovskog (1878.-1940.), Krste Petkova Misirkova (1874.-1926.; glavno djelo *Za makedonckite raboti*, Sofija, 1903.) i Blaže Koneskog (1921.-1993.). Posebno su opširno predstavljeni pojedini segmenti bogate i raznolike makedonističke djelatnosti Blaže Koneskog: njegova koncepcija i proučavanje povijesti makedonskog jezika, neki dijelovi njegove prevoditeljske djelatnosti, zatim proučavanje povijesne fonologije i gramatikoografski opis makedonskoga. Premda iz naslova poglavlja nije razvidno, "portret-nomu" dijelu knjige pripadaju i prikazi makedonističke djelatnosti dvojice suvremenih američkih slavista: Horaca G. Lunta, autora *Grammar of the Macedonian Language* (Skopje, 1952.), djela koje je silno pripomoglo afirmaciji makedonskoga u slavističkoj znanosti i Viktora A. Fridmana

(str. 141-178 i 232-246, uključujući pretpisak Luntova predgovora i popis Fridmanovih sociolingvističkih i drugih radova). Autor se dotiče i, za Makedonce neprihvatljivih, teza američkoga jezikoslovca Roberta Greenberga čija je knjiga *Jezik i identitet na Balkanu* i u nas naišla na vrlo kritičku recepciju.

Iz druge knjige svakako treba izdvojiti "Nacrt-proekt za nova naučna gramatika na sovremeniot makedonski standarden jazik" (str. 179-197), teoretsko-metodološku impostaciju koncepcije i nagovještaj (autorove?) nove gramatike makedonskoga.

Svoju zainteresiranost za recentna sociolingvistička i jezičnopolitička pitanja u vezi s makedonskim standardnim jezikom kao "državnim" jezikom Republike Makedonije u vrijeme europskih integracija autor potvrđuje četirima radovima uvrštenima u pretposljednje poglavlje druge knjige (str. 199-231), npr. "Nekoi modeli na statusot na standardnite jazici so poseben osvrt na makedonskiot jazik..." ili "Makedonskiot jazik i evropskite integracii".

Tako je tim aktualnim europskim pitanjima o (neizvjesnoj) sudbini tzv. malih jezika sve očitije stiješnjenih između europskih integracija i engleskoga kao globalizacijskog jezika Spasov u svome djelu uspio podastrijeti vrijednu makedonističku građu važnu za razumijevanje "skokovite" prošlosti makedonskog jezika kao i standardizacijskih nastojanja nakon god. 1945., ali i (pomalo prognostički) upozoriti na ono što bi se, sva je prilika, uskoro moglo zbiti. Tako donedavno "najmlađi slavenski književni jezik" stoji pred istim socio-

lingvističkim neizvjesnostima i izazovima kao i stariji i brojem govornika veći članovi slavenske jezične zajednice. Unatoč činjenici da je već pet slavenskih jezika doseglo status jezika Europske zajednice (bugarski, češki, slovenski, slovački i poljski), teško je reći komu bi budućnost mogla priskrbiti većih kušnja i tko bi s tim kušnjama mogao izići na kraj lakše, a tko teže. Kao i toliko puta u prošlosti, ovisit će to, sasvim sigurno, ponajprije o

izvanjezičnim čimbenicima i kakvoći izgrađenih obrambenih mehanizama, ali i o argumentiranoj elaboraciji poznatih i manje poznatih silnica u prošlosti i tako skupljenu iskustvu pojedine jezične zajednice. A kako je sve to bilo u makedonskom primjeru i kako bi moglo biti može se u dobroj mjeri odčitati i pročitati iz važnog i korisnog djela Ljudmila Spasova *Izabrani poglavja od historijata na makedonskiot pismen jazik*.

Marko Samardžija

OTVORENO O HRVATSKOJ JEZIČNOJ PROŠLOSTI I SADAŠNJOSTI

Marko Samardžija
HRVATSKI KAO POVIJESNI JEZIK

(Zaprešić, 2006.)

“Opće je poznato da se čovjek davno suočio s fenomenom jezika i da je od te davne davnine nastojao objasniti ako ne sve, a ono bar neke tajne s njim povezane,...” (Samardžija 2006: 115). Mnoge su “jezične tajne” do danas otkrivene, ali malo tko odluči zagrepsti pod njihovu površinu. U nimalo lak posao objektivnog osvjetljavanja često prešućivanih povijesnih činjenica upustio se Marko Samardžija u svojoj knjizi *Hrvatski kao povijesni jezik*. Iznadprosječan interes hrvatske jezične zajednice za njihov jezik potaknuo je autora da bez imalo senzacionalizma

kojemu su skloni suvremeni mediji, znanstveno utemeljeno progovori o problematici vezanoj uz hrvatsku jezičnu prošlost i sadašnjost.

Prvih osam poglavlja u knjizi obuhvaćeno je naslovom *Stalnice i promjenljivke hrvatskoga standardnoga jezika*. Prvo poglavlje, *Hrvatski kao povijesni jezik i klasifikacija njegovih nestandardnih i substandardnih idioma* u punom je smislu riječi uvodno poglavlje u kojemu Marko Samardžija, između ostaloga, objašnjava pojam povijesnoga jezika. Naime, taj naziv u jezikoslovlju je afirmirao Eugen Coseriu kao naziv za jezik koji postoji